

Potent eller ej, Lincoln var bra

Debatten om Lincolns bevekelsegrunder fortsätter. Göran Hägg intar positionen som Lincolns hagiograf.

På något vis var det roligare i Lincoln-krossarbranschen förr. Ett pangnummer är poeten Edgar Lee Masters groteskt grundliga biografi på 500 sidor från 1931. Där saknar Abraham Lincoln inte bara varje spår av moral utan även varje antydning till vanlig tankeförmåga. Men Masters' krönande bevis på Lincolns uselhet är när han utförligt hävdar att presidenten led av *low sexual vitality*. Vilket skulle förklara hans övriga brister.

Utvecklingen har gått framåt i Vita huset. Det är nästan så man känner medlidande med Mr Masters som dog utan att få se hur en medlem av hans eget parti så till fullo uppfyller hans politiska program!

Debatt/Lincoln

Ändå är det förstas Lincolns politik många ogillar. Men även det var lättare förr. Så länge demokrati var suspekt och rasism naturlig var det enklare att angräpa honom. Då kunde man nöja sig med att peka på de diaboliska finter Lincoln använt för att beröva slavägarna deras egendom och tvinga på Södern en önskad jämlikhet. Häde förresten inte negerna det bättre på slavfarmarna än utkastade i en otrugg värld där de inte kunde hävda sig?

Den nya formen av Lincoln-krossing arbetar mer subtilt. Fortfarande går det att hävda att Södern påtvingades en livsform som man inte ville ha, om med "man" menas en majoritet av minoriteten vita män i bomullsdistriktet. Men den absurda position man framför allt tvingas in i är att hävda att Lincoln egentligen inte alls arbetade för att avskaffa neger-slaveriet och utbreda jämlikheten eller att han åtminstone inte förtjänar vår aktning eftersom hans motiv måste ha varit suspekta.

Riktigt varför man anser det mödan värt är svårt att förstå. Möjligen är det själva tanken på att moral verkligen existerar och att en politiker kan drivas av idealism som numera känns oroande. Sakförhållandena är faktiskt solklara.

Karriär på slavfrågan

När Abraham Lincoln 51 år gammal valdes till USA:s president hösten 1860 hade han bakom sig en lång politisk karriär. Den hade dominerats av en enda fråga, kampen mot neger-slaveriet i de delstater där det ännu var tillåtet. Men hans berömmelse kom sent. 1858 utmanade han senator Douglas i Illinois på en serie valdebatter om slavfrågan. Utöver folklighet, ärlighet och idealitet hade Lincoln två unika talanger. Dels den retoriska. Vid dessa sju jättemöten – ett samlade 20 000 personer i snålåsten – tvingade han Douglas till självomtygelse samt formulerade slavfrågan i slående sentenser. Han förlorade valet men vann opinionen. Två år senare blev han presidentkandidat för de extrema slaveriförändrarnas nya parti, republikanerna.

En tredjedel av rösterna

Genom de etablerade politiska krafternas splittring segrade Lincoln trots att han bara fick en dryg tredjedel av rösterna. Redan innan han installerats som president började Söderns slavstater lämna unionen. Det är ingen tvekan om att det var för att bevara slaveriet som Sydstaterna lämnade USA. Försöken att hindra dem ledde till krig 1861.

Det brukar sägas att det inte var ideal utan ekonomier som drabbade samman. Söderns godsägare värde baserat på slavdriven bomullsproduktion stred mot Nordens industrikapitalism. Det är sant. Det var naturligt att Nordstaternas näringsidkare, småbrukare och immigranter hade en demokratisk ideologi och hatade Söderns slavbaroner. Men gör det slavmotståndet mindre reellt eller, framför allt, mindre gott?

Krig är som bekant politikens fortsättning med andra medel. En



Lincoln Memorial. Var det slaveriet eller sydstaternas utbrytning som utlöste inbördeskriget?

Foto: UPI/Pressens Bild

av de saker som gör det Nordamerikanska inbördeskriget så spännande är just konfrontationen mellan två samhällssystem, vars skilda natur märks ända ned på taktisk militär nivå. Till slut segrade det mer effektiva och mer mänskliga systemet i kraft av sin styrka.

En av många paradoxer är att det, precis som i kriget mot Hitler, fanns mer stridsvilja, självuppföring och ideal på den förlorande, inhumana sidan än på den segrande humana. Bomullsdistriktens vita gick genast man ur huse för att försvara sin privilegierade livsform, medan arbetare från Boston och New York ofta måste tvingas strida för demokratin och slavar-

nas befrielse, kunde de bara på mycket lång sikt komma ha någon glädje av.

Det är här Lincolns andra märkliga politiska talang kommer in. Hans diplomatiska förmåga räddade de nordligaste slavstaterna åt Unionen och fick folk som strundade i slavfrågan att ändå acceptera kriget. Detta genom att till en början göra det hela till enbart ett krig för USA:s enhet, där Syd dessutom skjutit först: "Kunde jag rädda Unionen utan att befria en enda slav skulle jag göra det!" Med någon av de mindre intelligenta partivännerna vid rodet hade man mycket väl kunnat förlora på det stadiet och därmed

givit Södern chans att tillsvidare bevara slaveriet.

Ofta gör man här misstaget att se taktiska förbehåll och finter som själva målet. Det är ett vanligt fel vid möte med gamla texter. Moderna studenter uppfattar gärna Voltaire som religionens vän, eftersom han ideligen säger sig vara det för att lugna sina läsare mellan angreppen på kyrkan. Årets valpropaganda får säkert framtidens historiker att tro att socialdemokraterna och, särskilt, vänsterpartiet är organisationer för att förbättra företagets situation, medan moderaterna är de arbetslösa och låglavlönades speciella språkrör.

Möjligen är det tanken på att moral verkligen existerar och att en politiker kan drivas av idealism som numera känns oroande.

Först efter segern vid Antietam 1862 vågade Lincoln förklara slaverna fria. Och konstitutionen lät honom bara göra det som en stridsåtgärd med tillämpning i de områden som Södern behärskade. Men han gjorde det. Att det ökade sympatien för hans sak utomlands förändrar inte bilden. Han hade som sagt drivit frågan i decennier. När han mördades 1865 var det knappast konstitutionella subtiliteter som drev mördaren.

Det unika med Abraham Lincoln är kombinationen av radikal karismatisk ledare, demokratisk idealist, smidig diplomat och genial retoriker. Dessutom med humor. Frågan om Lincoln är frågan om existensen av idealitet i politiken. Delvis också frågan om hur vi förtär äldre tiders debatt. Att, som man gjort, utse honom till ärtusendens man, istället för Djingis Khan, Napoleon, Hitler, Stalin eller dylika figurer verkar ganska sympatiskt och rimligt, faktiskt.

Hur det nu än var med hans manliga prestationer mer privat.

GÖRAN HÄGG

Hur företagets resultat omfördelas i sju vändor

Månadens betraktelse förklarar varför lön inte betalas efter prestation. Bo Persson har ordet.

Svenska företags produktionsresultat omfördelas i sju vändor vad gäller de anställdas löneinkomster. Dessutom omfördelas kapitalinkomsterna.

Betraktelse/April

Den första omfördelningen är den mellan arbete och kapital. Av fördelingsvärdet i Sverige, även kallat BNP, har en tämligen konstant kvot av tre fjärdedelar gått till arbetet. Resterande använder kapitalisterna för underhåll och nyinvesteringar i företagen samt vinst.

För det andra sker en självpåtagande omfördelning mellan arbete/

arbete inom företagen då lönerna inte tillåts avspegla skillnader i de anställdas arbetsproduktivitet. Det kan hända att någon som bidrar 50 gånger mer än en annan till företagets resultat bara har dubbelt så bra betalt.

Den tredje omfördelningen sker vid bransch- och förbundsvisa förhandlingar om generella lönepåslag. Till exempel överenskomms att lönerna ska stiga med tre och en halv procent, därav minst två procent till alla. Resten kan de lönesättande cheferna fördela utifrån av medarbetarnas bidrag till resultatet. Sådana försök medför oftast bråk och dålig stämning. Det vill chefen inte ha. Så det generella påslaget ligger i praktiken närmare tre än två procent.

För det fjärde råder lönefölsamhet. Det betyder att kommunalarbetare och offentliganställda akademiker får mer betalt när

metallarbetarnas löner stiger. Dels leder fölsamheten till återhållsamhet hos de fackförbund som annars kunnat erhålla bättre villkor för medlemmarna.

U-hjälp tas från fattiga människor i rika länder och ges till rika i fattiga länder.

Effekten blir en omfördelning från arbete till kapital i vissa branscher och för vissa företag. För andra fackförbund blir effekten positiv i det att deras medlemmar gynnas och får bättre betalt. Dels, och för stora delar av offentlig sektor, innebär lönefölsamheten omfördelning mellan arbete och arbete. I klarspråk: omfördelning från skattebetalarna till de offentligan-

ställda som resultat av löneökningar i näringslivet.

En femte omfördelning sker om någon grupp trots allt har hamnat på den lönemässiga efterkälken. Med regelbundna intervaller brukar man nämligen på förbunds nivå besluta om utjämningspotter. Man ska till exempel räkna lönelöfven för de lägst avlönade i kronor i stället för i procent.

Den sjätte sker med hjälp av den progressiva beskattningen och skatteliktande avgifter. Det är till exempel tak på ATP-förmänen men inte på ATP-avgiften. Bara rökare och drinkare betalar skatt på tobak och alkohol. Statens vinst på dessa punktskatter omfördelas.

För det sjunde omfördelas vid utbetalningen av offentliga bidrag och försäkringsförmåner. Barnlösa finansierar till del barnbidrag och föräldraförsäkring. Skattebetalare i södra Sverige står för regionalstöd

till glädje för människor i norr. De skattefinansierade EU-avgifterna används för att gynna vissa branscher och regioner. Och den senaste definition av U-hjälp som finns är att den tas från fattiga människor i rika länder och ges till rika i fattiga länder.

Det förundrar inte om ett folk med halvsekelång erfarenhet av omfördelningskvarnen inte ser sambandet mellan arbetsresultat och lön. Man protesterar emot löneojämlikheter för att de uppfattas som godtyckliga och otrivitsa utifrån den fullt logiska principen "lika lön för allt arbete". Skulle protesterna ha bottnat i avundsjuka, som påstås, borde inte bara direktörerna ha inatt i blåsväder, utan också popstjärnor och proffsidrottsmän. Avundsjuka är direktörernas och avundsmännens ursäkt för att bibehålla status quo på löneområdet.

BO PERSSON